Bekijk de webversie

Het oorlogsmonument van Enschede: een beeldengroep van Mari Andriessen, waar ieder jaar op 4 mei de plechtigheid van de Nationale Dodenherdenking plaatsvindt.

Op 1 april 2020 is het 75 jaar geleden dat Enschede bevrijd werd van de Duitse bezetter. De stichting cultureel erfgoed Enschede wil aan dit herdenkingsjaar bijzondere aandacht schenken. In een aantal publicaties willen wij u informeren over wat zich in de oorlogsjaren heeft afgespeeld in Rijks en gemeentelijke monumenten in Enschede. Het zijn bijzondere verhalen die soms ons voorstellingsvermogen te boven gaat maar zeer de moeite waard zijn om er kennis van te nemen, Wij willen monumenteigenaars en personen die aan deze publicaties hebben meegewerkt hierbij bedanken voor hun medewerking aan deze serie publicaties.
In deze aflevering de verschrikkelijke gebeurtenissen die zich hebben afgespeeld in het voormalige klooster Dolphia naar aanleiding van de Twentse mei staking in 1943..

Klooster Dolphia Rijksmonument.

Foto: SCEE.

De Bernadettekerk is gesticht door de parochie Onze Lieve van den Allerheiligsten Rozenkrans uit Glanerbrug. De daadwerkelijke bouw van de kerk is in 1934 gerealiseerd .De bouw was ten behoeve van de gelovigen in de wijk Dolphia.

Op 1 augustus 1935 werd de grond inclusief het kerkje en de zielenzorg voor de parochie overgenomen door de Orde van de Kapucijnen. En zo werd er in 1937 het Klooster Dolphia gesticht. Achter tegen de Bernadettekerk bevond zich de kloosterkerk waar de broeders de dienst, die in de kerk werd gehouden, konden volgen. Dit is vrij uniek want beide koren zijn met de rug tegen elkaar gebouwd. Het volgen van de dienst gebeurde via openingen in de gemetselde muur aan de zijde van de Bernadettekerk en openslaande luiken aan de zijde van de achterliggende kloosterkerk.

Lang hebben de broeders in het begin niet kunnen genieten van hun klooster want de tweede wereldoorlog brak uit en op 31 maart 1943 werd het klooster geconfisqueerd door de Duitse Wehrmacht. Alleen de kerk, de kloosterkerk en het woonhuis bleven voor de broeders beschikbaar. Onder andere de “Grüne Polizei” was hier gevestigd. Het klooster deed tijdens de Tweede Wereldoorlog eveneens dienst als lazeret.

De Ordnungspolizei (Duits voor ordepolitie) is de gemeenschappelijke noemer voor lokale politie-eenheden die de dagelijkse politietaken moest uitvoeren in Nazi-Duitsland tussen 1936 en 1945. Door het gebruik van groene uniformen (net als bij de hedendaagse Duitse politie) stonden zij ook bekend als Grüne Polizei.

Foto links en onder: SCEE.

Een van de cellen in de onderverdieping van het klooster Dolphia met een stalen deur.

Het klooster heeft tijdens de tweede wereldororlog eveneens dienst gedaan als doorgangspunt voor gearresteerde verzetstrijders, Russische krijgsgevangenen en een aantal stakers uit de textielfabrieken in Haaksbergen die onder in de kelders werden opgesloten.

De resten hiervan zijn nog te zien want men had de kelders voorzien van grote stalen deuren en luiken voor de ramen.

Deze krijgsgevangenen werden vaak tewerk gesteld op de Fliegerhorst. (Vliegveld Twente)

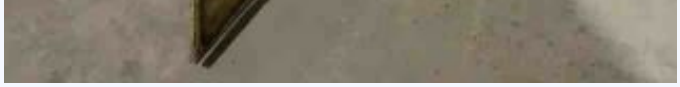

Op enkele muren in de kelder van het klooster zijn wandschilderingen aangebracht. Het is niet bekend wie ze heeft gemaakt en wanneer. Het zijn wel religieuze voorstellingen . De bovenstaande afbeelding is Moeder Maria met het kind Jezus.

foto boven: SCEE.
Op een van de stalen deuren die toegang geven tot een groot ketelhuis staat nog altijd de tekst "Eintritt Verboten" met de Nederlandse toevoeging "voor een ieder".

In de kelder van het klooster in een zogenaamde "gasvrije" ruimte. Deze ruimte kon luchtdicht worden afgesloten. Niet bekend is of deze ruimte daar ook voor gebruikt is.
foto onder: SCEE.

In de ontwerptekening van het klooster in 1936 was al een gasdichte kelderruimte voorzien.

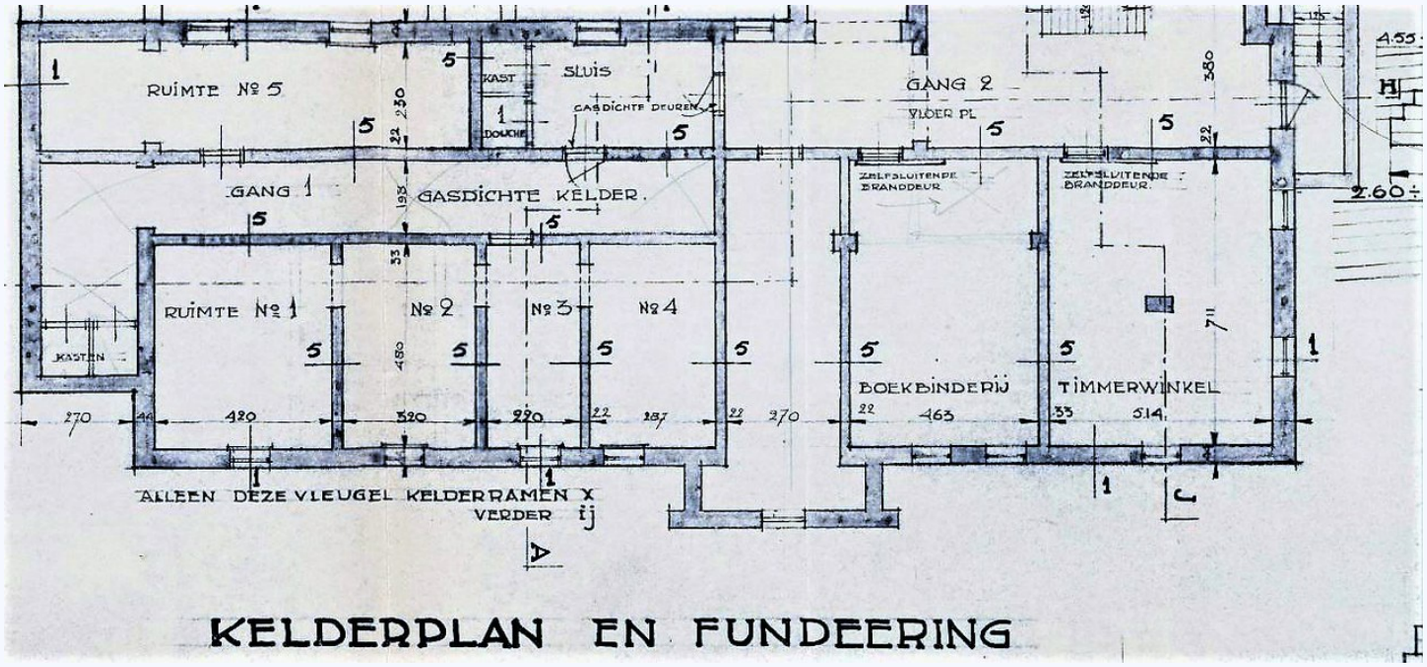

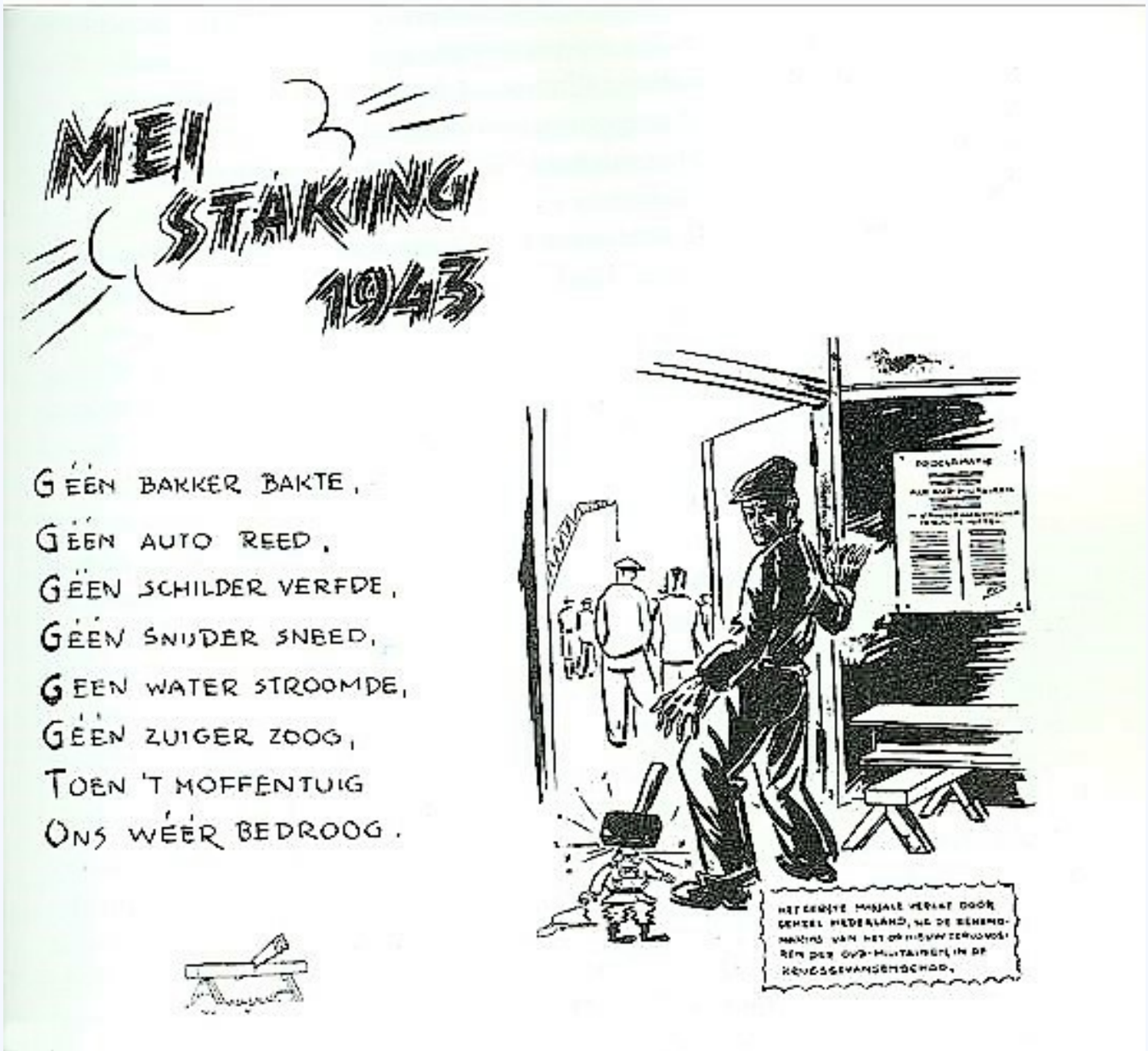

Staking pamflet dat in mei 1943 op grote schaal in Enschede en Haaksbergen werd verspreid.

Op 29 april 1943 werd door de Duitsers bekend gemaakt dat alle leden (ruim 300) van het voormalige Nederlandse leger, die op 10 mei 1940 in dienst waren, zich moesten melden om voor de Duitsers te gaan werken. Het Duitse leger had namelijk ontzettend veel soldaten verloren in Rusland bij de belangrijke, overigens verloren, slag om Stalingrad. Duitse arbeiders moesten dit verlies opvangen en werden als soldaat ingezet. Hierdoor konden zij niet meer in de fabrieken werken en dus werden mannen uit Nederland en andere bezette landen gedwongen daar te gaan werken.

Met name in Twente vond men dit te ver gaan en in plaats van het opnieuw gevangen laten nemen terugvoeren van de militairen, stelde men voor om te gaan staken. Ook in Enschede werd het nieuws bekend en stonden arbeiders in groepen bij elkaar om de situatie te bespreken. “We gooien de boel erbij neer” werd overal geroepen.

Foto boven: Paters van de Orde van de Kapucijnen in de gang van het Klooster.

Grote groepen arbeiders en kantoorpersoneel verlieten de fabrieken, kantoren en werkplaatsen, de staking was een feit. In de loop van de middag was het aantal stakers in Enschede al ruim 5000 man.

Arbeiders uit o.a. de volgende fabrieken stopten met werken; Nico ter Kuile & Zn. N.V., Gerhard Jannink en Zn. N.V., Gebr. Van Heek (Schuttersveld), Van Heek en Co. N.V, N.J. Menko N.V. en de fabriek van Blijdenstein & Co. N.V.

Ook de boeren sloten zich aan bij de stakers en besloten geen melk meer naar de melkinrichtingen te brengen, daarom heet de april-meistaking ook wel melkstaking.

Een aparte plaats onder de Twentse slachtoffers nemen acht werknemers van de textielfabriek Jordaan in Haaksbergen in. Op maandag 3 mei 1943, de vijfde dag van de staking bij Jordaan, is de staking nog steeds niet gebroken. Rond de klok van tien uur arriveert die morgen voor de fabriek een Duitse overvalwagen.

Luitenant Schatz eist dat een lijst wordt samengesteld van degenen die om twaalf uur het werk nog steeds niet hebben hervat. Om vier uur komen de Duitsers terug.

In totaal vierentwintig personen worden uitgekozen om meegenomen te worden naar het gevorderde klooster Dolphia. Na een verhoor mogen vijftien van hen terug naar Haaksbergen.

De overige gevangenen gaan met hun bewakers op weg naar Hengelo.
Ter hoogte van restaurant De Broeierd moesten de arbeiders de auto verlaten. Even later klinken in hoog tempo de geweerschoten. Zeven mannen neergeschoten op de vlucht zal straks het dagrapport vermelden.
Een houten kruis aan de weg van Hengelo-Enschede herinnert aan de plaats waar het bloedbad plaatsvond.
Jaarllijks vind hier een herdenking plaats ter nagedachtenis aan deze oorlogsslachtoffers.

Twee gevangenen, Herman Goering en Bernard Wijlens, springen vanaf de zijkant van de wagen en verdwijnen in een naastgelegen haverveld. Duitse kogels verwonden de voet van Goering en Wijlens houdt zich dood op de grond totdat de Duitsers vertrekken. Goering en Wijlens vluchten. Diep in de nacht kwam Wijlens naast zijn zoon in bed liggen. Zijn voeten waren kapot omdat hij die nacht zonder schoenen van Hengelo naar Haaksbergen was gelopen. Hij vertelde zijn zoon dat hij niks tegen zijn moeder mocht vertellen. Toen de zoon de volgende dag wakker werd was zijn vader al naar het werk, daar hebben de Duitser hem later weer opgepakt. De Duitsers voeren Wijlens van de textielfabriek in Haaksbergen naar het klooster Dolphia. In de tuin van het klooster brengen enkele nekschoten hem om het leven.
onder: het dag journaal van de Kapucijnen over de plaats van de terrechtstelling.

Foto boven: De heer Bernard Wijlens

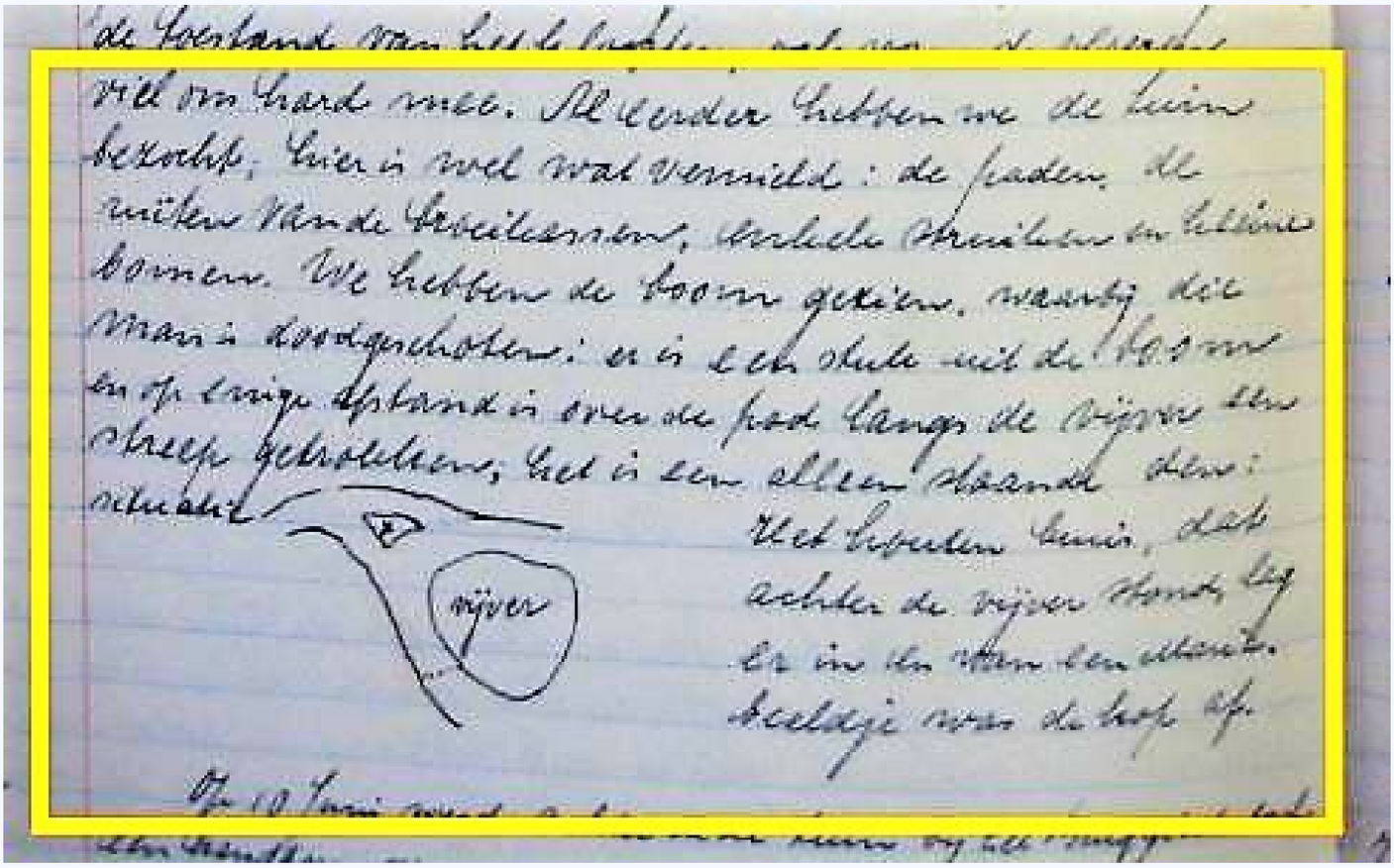

Deel uit het bovenstaande dagjournaal uit 1944.
Door de Duitsers was Wijlens een van de gevangenen geëxecuteerd. (in het omkaderde gedeelte):

Al eerder hebben we de tuin bezocht; hier is wel wat vernield: de paden, de ruiten van de broeikassen, enkele struiken en kleine bomen. We hebben de boom gezien waarbij die man is doodgeschoten: er is een stuk uit de boom en op enige afstand is over de pad langs de vijver een streep getrokken; het is een alleen staande dennenboom. Het houten huis, dat achter de vijver stond, lag er in en van een Mariabeeldje was de het hoofd eraf.

foto boven: Luchtfoto gemaakt door de Royal Air Force op 19 november 1944 van het klooster Dolphia. De tuin van het klooster liep destijds door tot aan de Ekersdijk.

foto: SCEE.
Het achterste deel van de kloostertuin behoort inmiddels tot het verpleeghuis Bruggerbosch. Er is een wandelpad en de vijver zoals die is besproken in het dagjournaal bestaat nog steeds. Van de voormalige kloostertuin is niets meer over en de begroeing is enigzins verwaarloosd. De kloosternuur is nog wel aanwezig. (zie foto onder)

Monumenten op de markt in Haaksbergen ter nagedachtenis aan deze oorlogsslachtoffers.

- Wijlens Antonius Bernardus, geb. 11-7-1907 Haaksbergen, Hengelosestraat Doodgeschoten door Grüne Polizei i.v.m. staking.
- Oltwater Jan, geb. 21-1-1918 Borculo Doodgeschoten i.v.m. staking
- Sark, van Wilhelmus Theodorus Johannes, geb. 13-9-1913 Haaksbergen, Hengelosestraat Doodgeschoten door Grüne Polizei i.v.m. staking.
- Holterman Gerrit Jan, geb. 12-2-1926 Haaksbergen, Kloosterstraat Doodgeschoten door Grüne Polizei i.v.m. staking.
- Geuvers Johan Hendrik, geb. 17-7-1923 Haaksbergen, Kloosterstraat Doodgeschoten door Grüne Polizei i.v.m. staking.
- Bos Hendrik Bernard, geb. 25-8-1922 Haaksbergen, Kloosterstraat Doodgeschoten door Grüne Polizei i.v.m. staking.
- Barends Willem, geb. 23-10-1913 Rotterdam. Doodgeschoten i.v.m. staking.
- Asbroek Jan Hendrik, geb. 1-4-1906 Haaksbergen, Hengelose straat Doodgeschoten i.v.m. staking door Grüne Polizei.

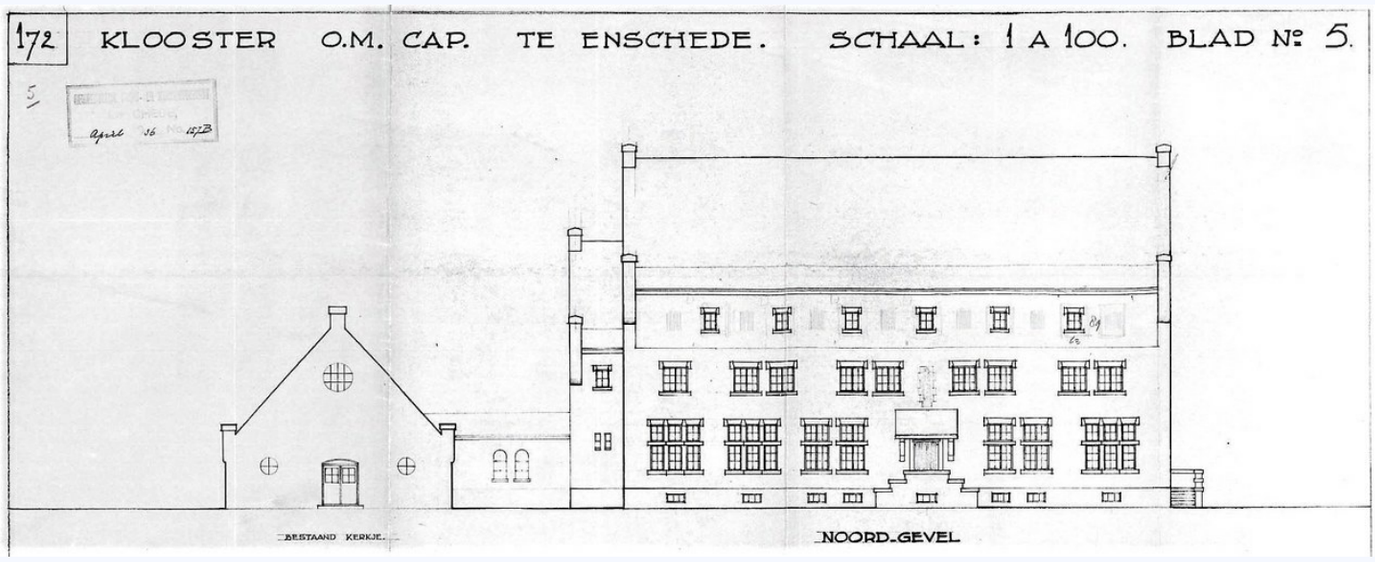

Bronnen:

- Wikipedia.
- Historische Kring Haaksbergen.
- Twents dagblad Tubantia.
- Woningbouwcorporatie De Woonplaats Enschede. (Dhr. Ernst Zwijnenberg)
  - Bouwhistorische verkenning & waardestelling Klooster Dolphia. Mei 2012;
  - Het klooster Dolphia en zijn tuinen 2011.
  - Conversie Dolphia, 2011.
- Inwoners uit Enschede, omgekomen in de jaren 1940 - 1945
- Stadsarchief gemeente Enschede.
- Foto's: Stichting cultureel erfgoed Enschede.

Auteur:
-John Nijhuis

Meer informatie over het voormalig klooster Dolphia Klik **HIER**

COLOFON
Deze publicatie is een uitgave van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede.

Redactieadres:
Stichting Cultureel Erfgoed Enschede
info@cultureelerfgoedenschede.nl
Disclaimer
Deze publicatie is met de grootst mogelijke zorg samengesteld. Toch kan het voorkomen dat de in deze publicatie vermelde informatie onvolledig of mogelijk op onderdelen onjuist is. De verschillende bronnen die wij voor deze publicatie hebben geraadpleegd zijn soms ook op onderdelen voor wat betreft tijd, plaats en aantallen met elkaar in tegenspraak. De stichting cultureel erfgoed Enschede is als zodanig niet aansprakelijk en/of verantwoordelijk voor de inhoud van deze publicatie.
In de publicatie is fotomateriaal opgenomen waarvan wij soms de auteursrechten niet hebben kunnen achterhalen. Wanneer u meent de auteursgerechtigde te zijn van beeldmateriaal dan verzoeken wij u hierover contact met ons op te nemen.
info@cultureelerfgoedenschede.nl

01 april 1945 het Britse leger rukt op via de G.J. van Heekstraat

---

Stichting Cultureel Erfgoed Enschede

Facebook Twitter Website

Deze e-mail is verstuurd aan {{email}}.• Als u geen nieuwsbrief meer wilt ontvangen, kunt u zich hier afmelden. • U kunt ook uw gegevens inzien en wijzigen. • Voor een goede ontvangst voegt u info@cultureelerfgoedenschede.nl toe aan uw adresboek.

Laposta